

Rano Fama

Stevilka 25

Kranj
27. junija 1964

VSEBINA

- Stran 2:**
V ameriškem ujetništvu
- Stran 3:**
V plemenu Turkana
- Stran 4:**
Butalski gospodarstveniki in birt Cefizelj
- Stran 8:**
Obisk v prijateljski Savoni
- Stran 10:**
Al je res tist nor,
k gre gor

O obrti

Ugotavljamo: ima svojo hišo, ima avtomobil (ne »fičota«), ima počitniško hišico na morju, ima ... Kdo ve kaj še vse. Sicer naj nas to tokrat ne zanima, niti naj nas ne zanima, kako je »nek« obrtnik do nečesa podobnega lahko prišel. Toda ustavili se bomo ob postavki: če naš družbeni sistem v ustavi obrtniku zagotavlja privatno proizvodnjo, se vprašajmo, kakšno naj bo to delo? Vprašajmo se, kakšno delo obrtnikov je in kje so moralne normative privatnega delodajalca.

Nekateri primeri nam nesporno kažejo, da za obrtnika namreč sploh ni več zanimiva drobna proizvodnja enkratnih artiklov, pač pa kolikor toliko obsežna proizvodnja. Lepo in prav. Toda, ali ob tem ne pozabljamo enega? Zakaj ugotavljamo, da so privatne usluge potrebne, če ne celo prepotrebne? Zakaj privatniku zagotavljamo pravico do dela v lastni režiji? Menim, da samo zato, da z njegovim delom v določenih panogah del pokrijemo tisto, česar industrija z mnogo širšim konceptom svoje produkcije ne zmore.

Nekaj primerov: obrnemo se na privavnika s prošnjo, da nam naredi lepenkasto šatuljo, ki je sicer v trgovini ni moč kupiti. Odgovor: »Ni mogoče. Žal, se mi takih malenkosti ne splača delati«. Obrnemo se na kleparja: popravilo žlebov in nekaj drobnarij. Na žalost. Nimam časa, da bi se ukvarjal z malenkostmi«. Prosimo kolarja, da nam popravi voziček. Pol leta traja in vsak teden se moramo oglašati pri njem, da nam milostno ustreže. Samo zato, ker za malenkosti nima časa.

Torej v določenih vejah obrtinstva ravno obratno, kakor bi biti moralno. Kaj naj torej počne povprečen občan s stvarmi, katerih zaradi malenkostnih poškodb ne more več uporabljati. Ali naj se sam izuči za rokodelca vsestranskih kvalitet, samo zato, da bo zadostil lahko samo svoje potrebe?

Toda zato imamo obrt. Zadovoljni naj prav tovrstne potrebe občana. Toda, ugotovili smo, da te potrebe občana obrt zadovoljuje v vedno manjši meri. »Denar je pač denar«, pravijo obrtniki in si manejo roke.

TONE POLENEC

Von Braun sega po zvezdah

Ameriško vjetništvo

VII. nadaljevanje

V pičlih šestih minutah čez Kanal

Smrt je prišla brez opozorila. Nenadoma je strahovita eksplozija zamajala mestece. Hiše so se sesedale kot bi jih trešila orjaška pest, ki je nevidna priletela z neba. Ruševine zidov, železni nosilci, bruna so se vrtinčila v zraku. Strašen pritisk je trešil ljudi ob tlu ali ob zidove hiš in jim stiskal pljuča, šipe so se sesule. Možje, žene, otroci so begali sem ter tja v grozi pred neznanim zlom. Sirene so tulile.

Reševalne ekipe so našle na mestu eksplozije le še globok krater. Vse naokrog so ležale razbitine balkonov, stopnišč, streh in pohištva. Našle so tudi trupla, razmesarjena in znakažena.

Zgodilo se je 6. septembra 1944, ročno ob 18. uri 43 minut, v Chiswicku ob Temzi, majhnem kraju v bližini Londona. To je bil prvi udarec nemške rakete na angleških tleh.

Vso dolgo pot od izstreljenca, ki je bilo v bližini Haaga na Nizozemskem, je preletela v manj kot šestih minutah. Nihče je ni videl, kot je ni slišal.

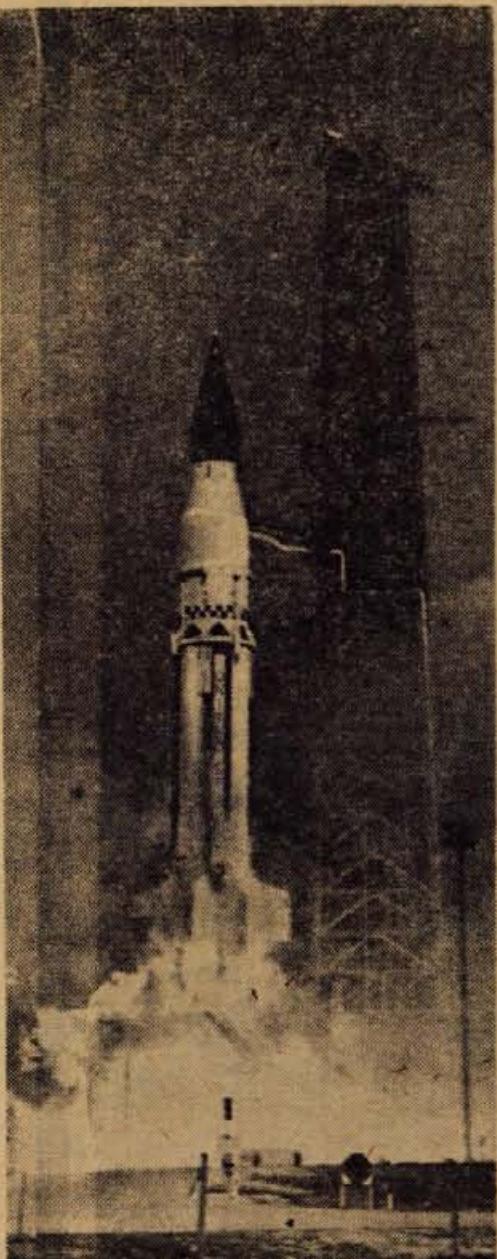
Izklučeno je bilo, da bi jo angleški ali ameriški lovci, zasledovali ali sestreli, kot bombe tipa V-1, ki so že skozi več tednov pustošile po Angliji. Novo orožje je letelo hitreje od zvoka. Raketa, ki je eksplodirala v Chiswicku, je bila prva med tisočstotimi, kar jih je eksplodiralo na stran Kanala. Več kot 3000 ljudi je izgubilo življenje, tisoči so bili ranjeni. Sedem dolgih mesecev, do marca 1945, je trajalo grozljivo bombardiranje, pred katerim ni bilo alarm.

Se strašnejši od materialne škode, ki so jo povzročale rakete, je bil njihov psihološki učinek. Londončani in prebivalci južnega dela otoka so živeli v nenehnem strahu. General Eisenhower, vrhovni poveljnik zavezniških sil, je признал по drugi svetovni vojni: »Ko bi Nemci prišli do tega orožja šest mesecev prej, bi bila naša invazija skrajno težava, če ne nemogoča.«

Propagandni minister Joseph Goebels je posno oznanjal po radiu neka dni po pričetku akcije, da ima Nemčija po V-1 drugo skrivnostno orožje, ki ga je Führer obljubil nemškemu narodu. Iz tega govorja so von Braun in njegovi kolegi izvedeli, kakšno ime nosi njihova raketa A-4: V-2. Vendar napovedanega čudeža ni bilo. Z zahoda so prodirali zavezniški, z vzhoda so se nezadržano približevali sovjetske armade.

Dve podjetji, ki sta proizvajali rakete V-2, v dunajskem Novem mestu in ob Bodenskem jezeru, so skoraj do tal razdejali zavezniški bombniki. Samo v podzemnih dvoranah pri Nordhausenu v Harzu proizvodnja ni bila zaustavljena. Vendar je primanjkovalo surovin.

Tudi v Peenemündu je delo zastajalo. Sovjeti so se vse bolj približevali in z njimi konec.

Raketa »Saturn« pri startu na Kap Kennedy

Skrivnostni nočni transporti se pomikajo proti zahodu

Nekega večera proti koncu januarja 1945 se zborejo v kmečki hiši vodilni ljudje Peenemündi. Von Braun je sklical ta tajni sestanek. Z vzhoda se sliši grmenje ruskih topov. Vendar se može ne menijo mnogo za to. Upajo le, da gestapo ni ničesar izvedel o sestanku, sicer jih čaka gotova smrt.

Von Braun govoril hitro

»Nemčija je izgubila vojno. Vendar pa ne smemo pozabiti, da smo bili mi tisti, katerim je uspelo prodreti v vesolje. Nikoli nam ni zmanjkal vere v zemeljske satelite, polet na mesec in planete. Nemalo hudega smo morali prestati zaradi te vere v miroljubno prihodnost raketne tehnike. Odločiti se moramo, kateri vesili bomo posredovali naša dognanja.«

Raketni eksperti se posvetujejo, nazadnje se odločijo:

K tej odločitvi jih navaja dejstvo, da je Amerika gospodarsko najmočnejša država na svetu. Obetajo si, da bodo mogli nastran oceana razvijati svoje rakete v miroljubne syrhe.

Poskusiti se moramo predati Amerikancem.

»Takrat sem imel deset različnih povelj,« pričuje Wernher von Braun. »Odločiti sem se moral za eno, s tem pa sem se izpostavljal nevarnosti, da bi me aretirali, ker sem obšel vsa druga navodila. Poveljnik čet, ki so imeli nalogo braniti naš okraj, nam je ukazal, naj se vključimo v armado in branimo svojo deželo. Minister za oboroževanje pa nam je iz Berlina poslal navodila, naj se umaknemo v Bleicherode v Harzu in nadaljujemo s svojimi raziskovanji. Ker smo upali, da bomo v Bleicherodu bliže Amerikancem, nam je bilo to zadnje povelje še najbolj pogodno. Vprašanje je bilo le, kako priti skozi področje generala, ki nas je hotel vtakniti v vojsko. Vendar smo tudi to težavo srečno prebrodili.«

Ko se vrača iz Berlina ga zaustavi zapora na cesti. Oficir stopi k njegovemu avtomobilu in ga nezaupljivo motri. Von Braun je — kot vedno — v civilu.

»Tukaj ne morete skozi,« reče častnik ostro. »Civilni promet je na tem področju ustavljen. Ali vam to ni znano?«

»Ze, vendar jaz se moram vrniti v Peenemünde.«

»To me ne zanimal!« ga besno zavrne oficir. »Jaz imam svoja povelja. Tukaj ne sme nihče skozi, in konec s tem!«

»Poslušajte, tudi jaz imam svoja navodila!« se ne da ugnati; von Braun. Pričoveduje mu o Peenemündu, o skrivnostnem orožju. Očividno se oficirju o vsem niti ne sanja. Nazadnje se mu le posveti: tu gre za važno osebnost. Poteze njevega obraza že kažejo znake popustljivosti.

»No, ali me boste pustili skozi?« ga skuša von Braun ... »Naročeno mi je, naj celotno opremo raziskovalne postaje prepeljem na varnejše mesto v srednjo Nemčijo — do gotove zmage! Von Braun mora uporabit takso formulacijo, da bi se izognil vsakršnemu sumu.«

»Transport bo sestavljajo kakšnih sto tovornjakov in dva tovorna vlaka.«

»No, lepo,« spregovori oficir po krajšem oklevanju. »In kako se imenuje celotno podjetje?«

Von Braun se mora na mestu izmisli neko ime. »Podjetje s posebno nalogo,« odgovori hitro.

»Dobro torej,« reče oficir. »Načepite odgovarjajoče oznake na zaščitna stekla vozil. Naročil bom svojim možem, naj vaš ne zaustavlja.«

Kolona se odpravi na pot v začetku februarja. Na vseh vozilih so napisane velike črke kratec VZBV (Vorhaben zur besonderen Verwendung). To daje vtis največje pomembnosti. Von Braunu trik se obnese. Brez težav zapusti celoten transport področje Peenemünde.

Vožnja je nevarna. Podnevi se ne smejo pričakati na cesti, ker bi jih takoj napadli zavezniški lovci. Potujejo lahko samo ponoči, zato le počasi napredujejo.

Neke noči zaspí von Braunov šofer za krmlom. Tudi von Braun dremlje na svojem sedežu. Voz trešči z veliko hitrostjo ob železniški nasip ...

»Ko sem se prebudil iz nezavesti, sem ležal v bolniški postelji. Zdravniki so ugotovili kopico poškodb, med drugim tudi dvojni zlom leve roke. V normalnih okoliščinah bi moral nekaj tednov ostati v bolnišnici. Vendar sem moral čimprej v Bleicherode.« V začetku marca zasedajo ruske čete Peenemünde. Tudi Amerikanci se bližajo Harzu. Vendar se von Braunu in njegovim sodelavcem ne izpolni upanje, da bi prišli v Bleicherod v roke Amerikancem. Njegovi starši sovražnik, SS general Kammler, mu prekriza račune.

Priredil: — M

V plemenu TURKANA

(III. nadaljevanje in konec)

Zivljenje Turkanca je odvisno od tega, kako bodo uspevale krave, ovce, koze, kamele in osli. Vsaka od teh živali mu daje mleko, razen osla. To je njihov najvažnejši del prehrane. Pijejo ga svežega, veliko pa pojedo tudi kislega in sesirnega. Iz slednjega delajo neke vrste tekoče maslo, ki ga imenujejo ghee (hindustanska beseda). Služi jim za hrano in olje, s katerim mažejo svoja telesa. Poljedelstvu ne posvečajo nobene pozornosti in jih je tudi nemogoče navdušiti za to. Pokrajina je pusta in nerodovitna in zato tudi ne bi mogla veliko nuditi, razen v izsušeni rečni strugi, ki pa je domačini ne znajo izkoristiti. Edino, kar uspeva v njej je kaffir žito. Turkanci si poiščejo hrano v naravi le na visokih palmah in bornih jagodnih grmičkah. Vse rastline, ki lahko uspevajo tod, so neverjetno trdožive. To so jim dala stoletja životarjenja v teh neprijazninih predelih. Domačini pogostokrat puščajo živalim kri, lovijo v lesene sklede in jo potem mešajo z mlekom ali pa jo shranijo.

Neutrudljivi plesalci

Može in fantje si prizadevajo zadržati čredo, medtem ko ženske molzejo in napajajo živali. Cesto se zgodi, da tudi dečki pomagajo ženskam pri tem poslu, vendar še takrat, ko dovolj odrastejo. V času ko naravne kotanje, napolnjene z vodo, usahnejo, morajo izkopati vodnjake v izsušeno rečno strugo. Zgodi se, da pridejo do vode že dva metra pod površino, včasih pa morajo kopati tudi do sedem metrov ali pa še globlje. Dviganje vode iz sveže izkopanih vodnjakov je naloga deklet. Vodo zlijejo v velika korita, v katerih napajajo živali.

Orožje, ki ga nosijo možje, je podobno orožju drugih vzhodnoafriških plemen. Kopja, katerih rezila imajo obliko lista, so dolga običajno dva do tri metre. Držaj kopja je lesen, konica in rezilo pa sta želesna. Kadar ga ne uporabljajo, ga ovijejo z usnjem. Vsak moški nosi s seboj tudi palico, ki se prav nič ne razlikuje od tiste, ki jo uporabljajo igralci hokeja. Mnogi od njih nosijo prstane, ki imajo obliko noža in okrogle zapestnice s prav tako obliko. Te uporabljajo v nevarnosti, kot nože, zato jih v mirnem času ovijejo z usnjem.

Vera ne zavzema pomembnejšega mesta v njihovem življenju, čeprav se bežnemu opazovalcu zdi, da častijo nekega višjega boga. To niso tisti običajni ljudje, ki verujejo in molijo. Pri njih je več čarovništva, odrobnosti in očitnejše dokaze o tem je težko odkriti, ker čaravniki ne obstojajo. Domačini pogosto skušajo zatajiti svoja skrivna verovanja. Prav zato mora nekateri med njimi verjamejo v svoje mistične sposobnosti in jih imajo drugi za čaravnike.

Zivljenje v tako pusti pokrajini ni lahko, toda Turkanci se kljub temu zdijo srečni in dobrodušni. Prav nobenega nezadovoljstva ni opaziti na njihovih obrazih. Ples je njihova najljubša zabava. Plešejo podnevi in ponoči. Včasih tudi po več dni, brez daljšega oddih. Plešejo, ko gredo na lov in ko se vračajo domov, obloženi z divjačino, plešejo, ko gredo v boj, plešejo med svojimi čredami in plešejo, ko prosijo za srečo in uspeh. In vsak od teh plesov je zanimiv in lep. In Turkanci niso po njem prav nič utrujeni.

Bojevnik plemena Turkana

Nenavadna oblačila

V Lodwaru smo si ogledali najlepši in najzanimivejši ples, ki je nastal med pastirji. Začel se je pozno popoldne. Plesalci so rabili najprej nekaj časa, da so se ogreli. Bilo jih je približno sto. To so bili Turkanci in domačini iz bližnjih predelov. Skoraj vsi so bili okrašeni z rožnatimi, belimi in oranžnimi peresi, nekaj pa jih je nosilo kratke predpasnike iz kozje kože, lesene sandale ter biserne in slonokoščene ogrlice. Bili so skoraj čisto goli. Telo jih je polivalo samo običajno ogrinjalo iz rjava vega suknja, ki so ga na ramu zavezali v trden vozeli ali pa kratko krilo, ki so ga ovili okrog telesa in ga na koncu zavihali. Nekateri so si zaradi lepšega izgleda nataknili na roke široke kovinske obroče ter razne okraske iz bakrene žice. Vsi, brez izjeme pa so imeli na spodnji ustnici velike slonokoščene ali kovinske čepke. V nasprotju z njihovo črno kožo so izgledali kot majhna kokošja jajca.

Zenske so nosile spredaj in zadaj predpasnike iz kozje kože. Uhlje so okrasile s težkimi kovinskimi obroči ali z vrsto majhnih uhanov, prav tako izdelanih iz kovine. Vratove so jim krasile ogrlice iz biserov in školjk, na gležnjih pa so jim čepeli želesni okovi. Tudi one so nekoliko manjši in tanki kot cigareta. Izdelovali so jih iz bakrene žice ali aluminija. Lase so si uredile dokaj nenavadno. Na obeh straneh glave so jih do golega pobrile in jih pustile le po sredi. Namazale so jih z mastjo in napravile rano v goste kodre, s čemer so omogočile trajnost frizure. Pogost so jim potem kodri viseli čez ušesa in na celo kot blesteče vlaknaste rese.

Ples smo skušali takoj razumeti. Sprva je bilo to samo skakanje in petje. Moški so svoje toge poskoke prilagajali ženskam, ki so počele isto. Monotonno petje bi se nadaljevalo še nekaj časa in včasih zamrlo v oglušujoči tišini, potem pa bi se znova začelo. Plesalci pa se niso omejili samo na tak način plesa. Nadaljevali so s Slonjem plesom, ki ima svoje korenine v davnji preteklosti, saj so pred časom našli na svetanku

slonov, ki pa danes ne živijo več v teh predelih. Med plesom se moški razporedijo v vijugasto vrsto in valovijo z rokami. S tem posnemajo slonovo pitje. V živahnejših delih plesa ženske obkrožijo moške, ki po nekaj taktih planejo s svojim občudovalkam in vznemirjeno kričijo. Ko so ženske obkrožile moške, so koketno dvigale kožje predpasnike in s tem vznemirjale moške. Otroci tekajo in skačejo okrog plesalcev toda nihče se ne zmeni zanje.

Samoniklo pleme Turkana

Plesalci niso nehali z enakomernim skakanjem niti takrat, ko smo se jim čisto približali. Razkenili so krog tako, da smo lahko videli v sredino, kjer je plesal mož z dvignjenimi rokama. Izbiral si je žensko, ki jo je nato potegnil v krog poleg sebe. Ona pa se je prijela moškega in z njim nadaljevala ples. Oba sta se smejala in kričala. Ceprav sta bila občutno vznemirjena, sta ostala dostojna in obzirna do vseh ostalih.

Ko se je zmračilo, je ples postal vse bolj divji in erotičen, tako, da je naš spremjevalec predlagal, da se vrnemo domov. Po vecerji smo se povzpeli na ravno streho, kjer smo se odpocili. Opazovali smo pusto pokrajino, ki se je kopala v nenavadno beli ekvatorialni mesečini. Nekoč smo govorili o ljudeh, ki prebivajo tod, z nekim prezidrom. Sedaj pa smo jih imeli radi. Se celo več. Postali so nam prijatelji. V daljavi so se rdeli ognji in domačini so se vedno plesali in kričali. In še takrat, ko smo se zahvalili gostitelju in se vrnili k šotorom, se je ples nadaljeval.

Vsepovsod, po dolžini in širini Afrike, so silo civilizacije neprestano na delu, spreminjači poti in ideje domačinov. Toda pleme Turkana v severno-zahodnem predelu Kenije se upira spremembam, ki prihajajo izza njegovih mej. Zdi se, da hočejo na vsak način zadržati star način življenja, obrede in navade. V tem pa niso prav nič podobni drugim afriškim plemenom ...

Privedla: TONČI JALEN

Butalski gospodarstveniki in birt Cefizelj

V Butalah so imeli oddelek za gospodarstvo in finance, ob delavnikih je birokracijo pasel in kratkovidnost, proti koncu tedna pa si je uredil angleško soboto in niste nikogar dobili v pisarni, pa če je bila nuja ali ne.

O tem oddelku je slišal tudi grozanski privatnik Cefizelj, ki so pravili, da je že sedemkrat gostilno nazaj dobil, kajti je v družbeni upravi uspevala kot pšenica na triglavskem ledeniku. Pa je zasrbelo Cefizlja, da si gre ogledat gospodarstvenike in je bilo tisti čas, ko obhajajo v Butalah vsakoletno prijavo davka na dohodek, pa je šel v Butale in se nastavil gospodarstvenikom tik pred pisarno.

Načelnik je rekel: »Hop, Cefizelj, te že imam! Marš z manc! Imamo papir, se mu pravi odmera davka, ti bo vzela sapo, mi pa tebi gostilno, ker nese!«

Cefizelj ni rekel ne bev ne mev in je izročil gostilno in je bila dana gostinskemu podjetju v upravo. Gospodarstveniki čakajo in čakajo, pa ga ni bilo dobička — šent je plenjal samo dotlej, dokler je bila gostilna v privatnih rokah. Gospodarstveniki pa hudi — krščen Matiček — tako so bili hudi, da so kar prosili Cefizlja, če vzame gostilno nazaj.

Poteče leto, pa je Cefizlja spet zasrbelo, da gre v Butale, in je šel in se nastavil gospodarstvenikom pred kancijo.

»Hop,« je rekel načelnik, »ali te imam! Zdaj mi več ne obdržiš gostilne!« in mu jo je dal vzeti, ker je videl, da je spet vrgla profit.

Pa so jo znova izročili v družbeno upravo, to pot zadrugi, in so čakali in čakali dobička, pa niso dočakali, ker gostilna pač ni bila več v Cefizljevih delavnih rokah, nego je bila reč taka, da če je prišel lačen človek in je zahteval prigrizka, vsakikrat je rekla po neučinku plačana krčmarica, ki je vlekla redno plačo in gledala le na to, da ji ni bilo treba od peči: »Lejmina, včeraj smo imeli in predvčerajšnjim smo imeli, jutri bomo imeli in pojutrišnjem bomo imeli, le danes nimamo.« Tako so gostje menili, zakaj samo vino ne diši, če ni prigrizka in domačnosti poleg. In so bili gospodarstveniki sila hudi, malo je manjkalo, da niso priznali, da turizem in gostinstvo bolje uspevala, če sta v zasebni režiji; Cefizlja so pa milo prosili, naj vzame gostilno nazaj.

Poteče davčno leto pa Cefizelj spet v Butale in gospodarstvenikom pred pisarno z davčno prijavo, iz katere bi slepi bral, kako lepo je oštaria nesla Cefizlju privatniku.

»Hop,« je rekel načelnik, »ali te imam! Jaz ti počažem, kaj je butalsko gospodarstvo, da ne boš več mogel obdržati birtske obrti!« In so mu vzeli gostilno.

In so gospodarstveniki sli in izbrali hotel in mu prepustili gostilno v upravo in ko so hoteli ob letu dobiček, ni bilo več dobička, nego primanjkljaj. Pa je načelnik prosil Cefizlja zamere in mu vrnil gostilno. In je bil načelnik tako jezen, da je jezik pokazal za Cefizljem privatnikom, ko je odhajal z birtskega dovoljenjem, in je še dobro, da Cefizelj tega ni videl; zakaj Cefizelj je bil grozanski privatnik, ki so pravili, da je že sedemkrat gostilno nazaj dobil, kajti je v družbeni upravi uspevala kot pšenica na triglavskem ledeniku.

Pronzaprou to ni ubena druga štorja, ampak se uleče že od ta prejše, k smu j' rekel

Per motelah sma zadnč nebal, zato morma dons z nem zaustant, de umes med ta prva pa ta druga štorja na bo

Ta druga

storja od štarij

lukne, če pa že bo pa more ponovi. To se prau, da lde, pa je lde sa bel perjazn. Se bit kar se da mejbna.

V tistih cajtab, k per nes ſe nisma bli navajen na motele, k sa jih ſele pod streha spraulam, sm se tud jest treisu od strabu, kakine sorte govorica bo tapravil za te nove sorte štarije. Ce se že s hotelom motel nardil sa tud per ta drugih besedah keine prekuſije ratsle. Zato sm enkrat k sm bin tapetu bert u tak štari naroču mupa namest župe pa moba namest sobe. En cajt sa me iste kelnarce prouzoboden gledale, pol sa me pa kar per gnah pštile, pa ſe prnesle nisa neč. Šele čez del cajta sm zvedu, de j' bla prekuſija sam u firm, u ta drugi prah pa ne.

Podobno pa je, de j' per naših motelih neki na glava postavljen. To se človeku zdj' če kekšne stare cajtne u roke uzame. Enkrat j' pa na doug pa na širok pisal, de j' nek na Gorenjskem take sorte motel, k b' bel dol b' morju slišu ket gor u sneg pa u mrez. Na ja men se zdi, de j' že to ulik, de motel slobih je. Ce j' pa okol motela use prou, pa ta gmen folk na sme vedti. Pa tud ce b' blo use prou, b' na blo tak fajn ket je. Cajtinge b' na imeli kej za ſimfat, lde b' se pa neč ne mogl naučit, zato, k se ta nejbel fajn na fejerjah učema. Fajn j' tud to, de se za usaka reč morma posebi učit, pa čeprou sa fejerji učas al pa ulikat zla podobno, pol se pa nei gre za štale al pa motele. De j' pa merskešna ſola draga pa nazadne tud ni tak važn, čeprou j' krvau res.

Če grema naprej od hotelu pa motel po štengah dol preki ta navadnim parzlnam pridima do ene take sorte štarije, k ni ne teč pa ne mēš. En takm onem prauja hotel, en pa ne. Res je de j' tak verkle prouzaprou delč od hotela, saj ta zaresnga. Pa ne zato, k j' za hotel premibn. So uši ta zaresn hoteli tud nisa velk. Taka poloviterska štarija j' na slabmu glasu, zato, k j' bel zaplene sorte. Strežeja bel tak po milost, zraun tistih ldi, k delajo noter j' učas tud kešna živu. To j' pru, se sa živali tud revu, posebn če morja bit u štariji. Te ta poloviterske štarije na nešija poseben dober, posebn če jma per neb več ldi za govorit, pa če se te ta glauu lde večkrat menjata. Usak k na nou pride sam grebe od ta prejšnja na bobn obesa, pa rjuje, de bo zdej, k j' sam dobitu vajate pa gajžla u roka use drgač. Žla rad se nardil, de se taku po večkrat

sam zjaja pa jezikaja pa ta zastop, de tud se lde, k ma-prejne u neč devaja, štarija ja privatne štarijske vajate pa pa ostane taka ket j' bla. Sm gajžle jamraja pa stokaja. Je ſirben če kdo ve zakoga j' to pa le res, da se po ta bolm dober. Take štarije sa per nes tud okol vozia. Prav imaja se se u privatenih rokah. Tam, k drug tud vozja, en s sojm en vidis ime pa priimk nad uratm pa z drugim automobilem, tud koj mal boli kaže. Ulikat j' takm k nisa prouzaprou nehn bel čedn, pa boli pjača pa ampak do ueh. SMOJKA

Klepelanje je zelo fletno

Prav vsi vemo, da poleg Njihovo klepeljanje se obiskanljega dela še vedno najdemo toliko časa, da zraven obveznega črnega kofetka ali pa ob kapljici rujnega naravnega vinčka poklepeta-mo, oziroma premeljemo vsakodnevne novice s svojimi prijatelji. Nekateri trdijo, da z rednim klepeljanjem Izveščaj brez radija, televizije in dnevnih časopisov najnovješčev novice pa naj si bodo to športne, astronomatske, filmske ali pa zahrbitne. Vsi dobro vemo, da za kramljanje ni potreben poseben prostor, zadostuje že, če stojis v vrstah pred avtobusnimi, železniškimi, športnimi blagajnami ali pa pred telefonsko govornilico pa si o vsem takoj točno informiran. Prav posebno se kramlja pri frijerji ali pa pri zobozdravniku. Zato se večkrat zgodil, da zaradi dolge debate pozabiš na boleči zob in daš izplutiti po pomoti zdravega. Znanstveno je ugotovljeno, da najbolj klepetata nežni spol.

GREGA

Bralci »Panorame« - sodelavci!

Veste morda za izvor imena vašega kraja? Veste morda, kako se je to ime tekom stoletij razvijalo? Poznate morda vire, od koder lahko črpate podobne informacije?

Ce to veste, prosimo, napišite kaj za rubriko »Panorame«, katera nosi naslov »SLOVARČEK KRAJEVNIH IMEN«.

S tem boste pomagali nam, obenem pa boste lahko razčistili, včasih zelo ostre diskusije okrog krajevnih imen nekaterih naselij. Popularizirali boste kraje o katerih pišemo zelo malo ali skoraj nič. Pripomogli boste, da bo sobotna priloga »Glasac« »Panorama« še pestrejša, zanimivejša in aktualnejša.

Vaše sodelovanje bomo cenili in ga nagradili!

KMETIJA

NASTANEK, RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI

KMETIJA V KAPITALIZMU

V mnogih evropskih deželah (tudi v Sloveniji) se kmetija s prehodom v kapitalizem ni bistveno spremenila; ni postala blagovna kapitalistična agrarna proizvajalna enota, ampak je eš vedno ohranila značilnosti bolj ali manj avtoktičnega agrarnega proizvajalnega obrata. Taka se v precejsnji meri ohranila pri nas še do današnjih dni.

Ekonomskoorganizacijsko definicijo in analizo kmetije v kapitalizmu je pri nas obdelal **prof. Alfonz Pirc** (Urejanje kmetijskega prostora, I. del strokovne razprave, zvezek 4, Univerze v Ljubljani, Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo, 1961). Definicijo kmetije je Pirc povzel po delu **E. C. Sedlmayr**: Die bauerliche Landgutwirtschaft, Berlin leta 1936.

Bistvo kmetije ni povsod povsem enako; menja se s krajem, kjer kmetija leži, odvisno je od velikosti zemljišča, od razdalje do trga, od miselnosti kmečke družine in od drugih zunanjih vplivov. Vse kmetije pa imajo tele značilnosti:

- so družinska gospodarstva
- vir dela družini (dajejo družini možnost, da dela)
- vir samopreskrbe in
- vir dohodkov.

Počenostavljeni lahko rečemo:

Kmetija + kmet. proizvodnja + družina

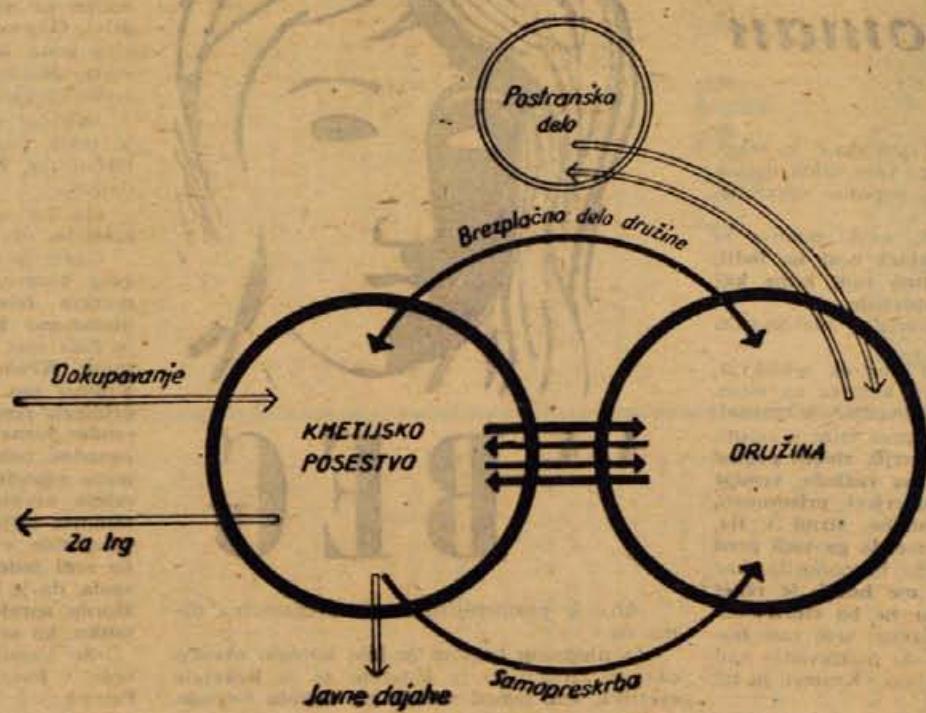
Bistva kmetije ne moremo razumeti, če ne upoštevamo **ozke povezanosti kmetijskega posestva** kot vsote posameznih proizvajalnih in obratovalnih sredstev in posameznih kmetijskih panog s kmetovo družino in družinskim gospodarstvom. — Glavni cilj kmetije je, da trajno in čim bolje zadoste vsem potrebam kmeta in njegove družine. To zadoščanje potreb naj bo čim bolj neposredno, čim bolj naturalno. Naše kmetije so bile v preteklosti izrazito avtarktične in del tega se jih še

vedno močno drži. Predvsem pa je takva organizacija kmetije dala poseben značaj kmetovi miselnosti.

V kmetiji sta torej med seboj tesno povezana kmetijsko posestvo in družina. Kmetija je neke vrste gospodarski in družinski organizem. To dvojnost in tesno povezanost lepo prikazuje shema kmetije (glej spodaj).

Na shemi vidimo predvsem dve glavni povezavi med kmetijskim posestvom in družino: **brezplačno delo družinskih članov in samopreskrba družine**. Osnovni krogotok življenja kmetove družline gre od dela na posestvu do samopreskrbe. — Krog se v glavnem sam v sebi zaključuje in ne propušča veliko kmetijskih pridelkov za trg, predvsem ne pri majhnih kmetijah, ki ta notranji krogotok komaj vzdržujejo.

Z razvojem industrije, z uvajanjem novih kultur in z modernizacijo kmetijske proizvodnje (novi stroji in orodja, agrotehnični ukrepi) se ta krog vse bolj odpira. Trg zahteva več pridelkov; javne dejavnosti silijo kmeta, da več in ceneje proizvaja in da več proda, zato pa mora nakupovati umetna gnojila, boljša semena, uvajati nove sorte pšenice, krompirja in tako dalje, ki dajo več pridelka. Ker več pridelka in več proda, se mu izboljšujejo tudi življenjski pogoji, zato lahko kupuje za svojo družino tudi stvari, ki jih je včasih imel doma (obleka, obutve, nekatere prehranbeni predmeti). Po drugi strani nekatere manjše kmetije, ki so včasih komaj vzdrževali svoj notranji krogotok, ki so torej na svojem zemljišču komaj pridelale toliko, da se je družina skromno preživila, isčejo s postranskim delom nekaterih družinskih članov dodatne vire dohodkov. V bližini industrijskih središč so ti ljudje našli zaposlitev v tovarnah, vendar po miselnosti niso delavci v tovarnah, ampak kmetje. Delo v tovarni jim je v bistvu le dodatni (čeprav denarno v precej primerih glavni) vir dohodkov. (Nadaljevanje prihodnjič)

Shema kmetije

V. nadaljevanje

Iz vprašalnikov je bilo med drugim razvidno, da so vasi, ki imajo v svoji sredi precej delovne sile, ki je nazvezana na vas. Ta opravlja poleg uradniških še opravila, ki jih v mestu opravljajo komunalne službe. Te vasi so bolj aktivne od tistih, kjer na celotno število aktivnih na vasi odpade manj zaposlenih. Ugotavljala sem že, da število kmečkega prebivalstva pada z ozirom na oddaljenost. Torej ga je v vseh prvega tipa nasprotno več kot v vseh drugih tipa. Tudi to prebivalstvo izvaja določene akcije povsem samoiniciativno. Akcije so take, ki temu prebivalstvu neposredno koristijo. To so na primer pota, mostovi in še nekatere iz vrsti komunalnih del.

3. Aktivnost in oddaljenost: Faktor oddaljenosti in z njim tudi faktor frekvence avtobusnih zvez pravzaprav posredno vpliva na aktivnost. Čim bliže je namreč naselje središču občine, več prebivalcev je v njem zaposlenih, več možnosti, imajo ti, da svoj prosti čas prežive v mestu. S tem faktorjem odtegujeta vaščana od vasi, obenem pa obdava vplivata na strukturo prebivalstva in s tem na delitev dela. Vplivata pa tudi na število prebivalstva, ki v splošnem z ozirom na oddaljenost in frekvenco avtobusov pada prenosorazmerno z raščimi kilometri in padajočim številom avtobusov.

4. Aktivnost v odnosu na informiranost: V vseh obeh tipov faktor informiranosti ne dosega enakih stopenj. Vas prvega tipa je bolj ali manj zaključena celota (ne prostorsko). Ljudje se med seboj poznavajo, torej anonimnosti ni. Med seboj živijo v prijateljskih odnosih. Probleme vasi poznajo in jim zato o njih ni potrebno posebej razpravljati in

Ivana Močnik:

AKTIVNOST NA VASI

jih tako odkrivati. Vse to po mojem aktivnost pospešuje, saj so jim problemi vedno na dlani.

Drugače je z vasi drugačne tipa. Te so večje po številu prebivalstva. Anonimnost prenosorazmerno z njim narašča, zgodaj z njim pa pada seznanjenost s problemi vasi. Maršikdaj je vaščane takega naselja treba o problematiki posebej seznanjati. Vas vsled tega ni več homogena celota, pač pa razbita na več zaključenih »krogov«, od katerih se nekateri izkažejo kot aktivisti, medtem ko ostali le pasivno spremljajo razvoj njihove vasi. Tudi doseljenici takega naselja navadno niso aktivni.

Lega vasi in aktivnost: V legi vasi v odnosu na aktivnost mislim upoštevati predvsem geografski faktor, torej značaj vasi z ozirom na zemljišče in s tem na gospodarsko dejavnost prebivalcev (predvsem kmetov). O tem sem sicer precej pisala v poglavju, ki govori o samoprispevkih. Tu pa bi dodala še naslednje. Kmečka opravila v nižini dajo izvajalcem bolj raznolika dela, kot tiste v višjih predelih, kjer v vedno večji meri prevladujejo gozdne površine. Čas, ki ga ima na razpolago poljedelsko kmečko prebivalstvo je bolj skoro odmerjen, kot tisti, s katerim razpolaga prebivalec vasi — lastnik gozda. Menim, da tudi ti dve postavki vplivata na aktivnost ruralnega naselja.

Vrste delovnih akcij na vasi

Vaščani se v svojih akcijah ukvarjajo predvsem s komunalnimi vprašanji, torej takimi, za katere v mestu skrbijo komunalne službe. Med najpogostešimi akcijami so vsekakor ceste in pota, sledi jim najrazličnejše kanalizacije, urejevanje javne razsvetljave, zadržni domovi, pokopalnice, mostiči, skratka tiste najnujnejše dobrine, katere je mesto že zdavnaj osvojilo.

Vtisi s turneje moškega pevskega zbora France Prešeren po Italiji in Franciji

Naše mesto ima že utrjene prijateljske vezi z južnofrancoskim obmorskim mestom La Ciotat. Mnogo mladih Kranjanov je že preživel počitnice na francoski azurni obali in obratno, precej mladih Francozov iz tega pobratenega mesta je uživalo lepote Gorenjske. Prijazni župan mesta La Ciotat, g. Graille s soprogo je že parkrat poslušal naš zbor v Kranju in nas zato prisrčno povabil v La Ciotat. Zbor sta na poti spremljala še predsednik občinskega odbora SZDLJ tov. Vili Tomat in podpredsednik občinske zveze Svobod tov. Silvo Ovsenik.

Na pot

Po pričakovanju in rame nervoznosti smo se v sredo, 20. maja ob 4. uri zjutraj vseledi v naši ladi modri avtobus z dokaj udobnimi sedeži, ki nam je bil poslej 12 dni edini košček domačega sveta. — Odbrezeli smo mimo Ljubljane, Postojne in Ajdovščino do Nove Gorice. Preko zvočnika nam je dajal prva navodila naš neumorni predsednik Peter Tulipan, na pot nas je spremjal naša pesem z radija in kar prezgodaj smo se prvič izkrcali v Novi Gorici, se tu krepko nazajtrkovali in se na hitro nakupili kruha in cigare. Saj nas je prof. Jesenik ponovno opozarjal, da naj se ne zanašamo na italijanske in francoske cigarete, ki so drage in tudi ne odgovarajo našemu okusu. Prestopne formalnosti na naši in italijanski strani so bile kaj hitro opravljene.

Po Furlaniji do Padove in Parme

Bogata južnofurlanska ravna prehod preko zgodovinske reke Piave, vsi prvi vstis na poti po Italiji so nas počasi uspaval. Odstopili smo od prvotne nameste, da se ustavimo v Mestrah pred Benetkami. Nadaljevali smo pot in v soncu prispeli do reke Bochiglione in nato v Padovo, znacilno severnoitalijansko bojepotno mesto Sv. Antona Padovanskega.

Naš avtobus je po lepi avtocesti hitro pobiral kilometre in že smo se za eno uro ustavili v Mantovi. Mogočno mestno obzidje nas je globoko impresiralo in že so naši fotoamaterji lovili motive. Mnogi pevci več ali manj obvladajo italijansko in kaj hitro smo se razkropili po ulicah tega mesta z neštetimi zgodovinskimi znamenitostmi. Prehitro je minila ura ogledovanja in že smo brzeli preko mogočne reke Po (Pad) proti Parmi. Ta dan smo »kosi« kar v avtobusu, saj smo

tako odvede na oder. Velenški oder in še večji auditorij z petnadstropnimi ložami (inačica milanske Scale) nas je kar preplašil. Nastopili smo že v beograjski operi ob stolnici Mokranjevega rojstva, a to je opera hiša znatno večjih dimenzij. Pri vaji v prazni hiši smo morali precej zbrati naše glasove, ker se je slišalo vsoko nepravilno dihanje, kaj se glas. Preobleki, umili in obriili smo se kar v opernih oblačilnicah. Ko smo bili nadred in točno ob 21. uri prikorakali na oder, nas je pozdravila preporna hiša — po enem domačinov kakih 1.700 poslušalcev, med njimi precej študentov in sploh mladih. Prof. Jesenik nas je predstavil, začeli smo peti in od pesmi do pesmi se je stopnjevalo navdušenje poslušalcev, ki so po odpeti njihovi Montanari v svoji živahnosti vstajali s sedežev, vpili bi in bravu Jugoslavija in nekaj minut plaskali. Pri takem kontaktu s poslušalci nas je minila vsaka utrujenost in dalj smo vse s solisti in dirigentom vse, da bi res zadovoljili tako navdušene poslušalce. Kritika v časopisu Gazzeta di Parma ob 21. maju je polna pohval za vse izvajalce. Po koncertu so nas organizatorji odpeljali v dežavski klub, kjer nam je predredil župan Parme g. Baldassari izredno prisrčen sprejem. Okopani in sveži smo si v četrtek zjutraj po dobrem zajtrku ogledali to znano zdravilišče, ki je podobno naši Rogaska Slatini, a še bolj tu nastopili. Zborovodja nas vzorno negovalo.

To Albisole

V nadaljevanju naše poti smo se kmalu za Paro pričeli vzpenjati na Apeninsko gorovje in dosegli na prelazu Passo della Cisa vrh z visino 1041 m. Okrog ure smo prispeli v prijetno obmorsko kopališče Albissolo pred Savonu, kjer je bil dogovorjen naš drugi koncert, ki so ga organizirali sionski sindikati.

Na več krajin tegu prijaznega obmorskega letovišča smo videli okusne velike lepake, ki so v italijanski strani in živahen avtomobilski promet smo imeli prilikom opazovati le malo časa. Kar nimogrede smo bili v Franciji in se že spuščali v mestece Menton. Ob 14.30 smo prispeli v svetovno znameno kneževino Monaco z 19.000 prebivalci in z znamenitim knezem Rainierjem in njegovo soprogo Grace Kelly. Nismo se smeli ustavljati, saj smo moralni na radijsko snemanje v Monte Carlo. Postaven prometnik je usmeril naš avtobus po strmem klancu in že smo obstali pred palajočim Radia Monte Carlo, ki ga po etru pogosto poslušamo po noči tudi pri naših domačih radijskih sprejemnikih. Ljubljanski pomočnik direktorja nas je sprejel in takoj odvedel v studio. Zapeli smo 6 pesmi, od teh le eno ponovno, kritično smo se poslušali in kritizirali našo izvedbo. No, teknični so bili z nam zadovoljni in pomočnik direktorja nas je odvedel v hišno točnico.

HUBERT KOROSEC

Radijsko snemanje v Monte Carlo in preko Nice do Cannes

Mogočne carinarnice na italijanski in francoski strani in živahen avtomobilski promet smo imeli prilikom opazovati le malo časa. Kar nimogrede smo bili v Franciji in se že spuščali v mestece Menton. Ob 14.30 smo prispeli v svetovno znameno kneževino Monaco z 19.000 prebivalci in z znamenitim knezem Rainierjem in njegovo soprogo Grace Kelly. Nismo se smeli ustavljati, saj smo moralni na radijsko snemanje v Monte Carlo. Postaven prometnik je usmeril naš avtobus po strmem klancu in že smo obstali pred palajočim Radia Monte Carlo, ki ga po etru pogosto poslušamo po noči tudi pri naših domačih radijskih sprejemnikih. Ljubljanski pomočnik direktorja nas je sprejel in takoj odvedel v studio. Zapeli smo 6 pesmi, od teh le eno ponovno, kritično smo se poslušali in kritizirali našo izvedbo. No, teknični so bili z nam zadovoljni in pomočnik direktorja nas je odvedel v hišno točnico.

Nice do Cannes

Tu nas v glavni ulici že čakal italijanski prometnik, vstopi v avtobus in ga vodi pred mogočni Teatro Regio. Tam nas sprejme g. dr. Negri in nas popelje v operno hišo s 1.450 sedeži, češ da bomo ob 21. uri tu nastopili. Zborovodja nas vzorno negovalo.

Anton Kummer, pek in gostilničar

bili dobro založeni s »suhoščno. Že dokaj utrujeni po naporni 14-urni vožnji smo nekaj po 18. uri prispeli v Parmo, v mesto, kjer smo imeli naš prvi nastop.

Izredna doživetja v operi in pri sprejemu v Parmi

Tu nas v glavni ulici že čakal italijanski prometnik, vstopi v avtobus in ga vodi pred mogočni Teatro Regio. Tam nas sprejme g. dr. Negri in nas popelje v operno hišo s 1.450 sedeži, češ da bomo ob 21. uri tu nastopili. Zborovodja nas vzorno negovalo.

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

S tem sestavkom pričenjam obsežnejši cikel člankov, ki bodo opisovali hiše in ljudi, katere je obiskoval naš pesnik v svojih kranjskih treh letih.

Marsikater te hiši ni več, druge so tik pred porušenjem ali prezidavo, njihovi prebivalci in lastniki, Prešernovi sodobniki, so že davno pozabljeni. Naj ostane vsaj spomin nanje v obliki teh zapiskov: na hiše, v katere so vodile pesnikove stopinje; na ljudi, bogate in revne, učene in preproste, ki jim je Prešeren pristopal.

Tavčarjeva ulica št. 1 (prej Bleiweisova št. 1, še prej Mesarska ulica št. 47, po starem katastru Mesto št. 155). — Ko smo bolj natančno brali pričevanja Prešernovih sodobnikov, posebno Viljema Killerja, da »ni noben večer minil, da bi nam Prešeren ne bil kakšne pesmice v kerčemo prinesel, ali pa v krémni ne zložil in takoj zapisal. Bile so večidel zabavljive, časih prav slane in polno perečega ognja, kajti Prešernu bile so kakor nikomur znanе vse tajnosti kranjskega mesta; vse je vedel« — saj nam je ta pričevanje zazdele močno pretirana. Le kako bi samotni in odmaknjeni pesnik mogel vedeti za vse mestne čenice in intimnosti? Od ljudomrzne in čudaške sestre Katere gotovno ni dobival kaj prida novic. Kot je še mnogo stvari pri našem Prešernu zastrih v skrivnost, tako je bila tudi ta informiranost vse doslej nekaka zagotovka. Nedavno pa nas je sedanj lastnik te hiše, Jože Cesen, ljubezno opozoril na rodbinsko izročilo v tej hiši v lokalnu, kjer sedaj prodajajo ribe, je v Prešernovih letih opravil svojo obrt brivce, ki pa je bil hkrati tudi brusac, ki njemu da je sleherni dan prihajal naš pesnik, da ga obrije in mu pove, kaj je novega

Anton Kummer, pek in gostilničar

v mestu. Torej tu moramo iskati tisti vir Prešernove informiranosti. Saj po tradiciji se danes brivci svojim klientom maršik povelo ...

Ker je podatek o Prešernovih obiskih v tej brivnici povsem nov, omenimo še nekaj o stari »Feflezevi hiši!« Bila je v prvi polovici preteklega stoletja v lasti zidarjeve mojstri Antona Lipuša, rodom Celjana. Po njem se je hiši nekaj časa celo reklo tudi »baumajstrova«.

Stara mati sedanjega lastnika, Marijeta Cesen poročena Por, je živila še v Prešernovi dobi; odtod izročilo o tistem briču, ki mu moramo v mestnem obrtniškem arhivu še ime in druge podatke najti. Saj izročilo govori celo o tem, da sta bila pesnik v brivci prijatelj in da je Prešeren večkrat prišel krvetu le v vas, četudi ni bil njegov uslug potreben. Vsekakor spet zanimiv podatek, ki ga lahko dodamo k Prešernovim prijateljevanjem s prepostimi ljudmi (kovač Gogola, krojač Pušnik, pek Kummer, vrsta krčmarjev v natakaric, ljubezni odnos do otrok in navsezadnje tudi priloznostna gostilnična modrovranja s potepuhom, poznejšim rokovnjakom, Pacencem, in beračem »slepim Jurjem...«). Originalni prebivalci hiše sta bili tudi segava in »pregnana« krčmarica Feflezeva Tona in lectorica Liza ki je pckla biske, bila lepa, edna in prsata baba; rekli smo ji kar »cukerkarica«, ker je imela tako sladka usta in bila zares dobril rok do okoliških otrok, ki so čestokrat dobivali od nje v dar takne velike, okroglike biske.

Prešernova ulica št. 9 (prej Zgornji trg št. 114, katastrska številka 140) predstavlja še danes lepo, enonadstropno stavbo, prav nasproti hiše, v kateri je bil Prešeren. Lokalu, pekarji in gostilnični, se je že od nekdaj rekla pri »Puščavniku« ali pri »Puščavniku«. Semkaj je dobroščeni pesnik vodil šolarje in jih gostil s pecivom in slaščicami. Tudi sam je često tu posedal pri polici vina in se pogovarjal z razborito lastnico vdovo Terzijo, pozneje poročeno Puntigam, ki je bila tudi med doktorjevimi klienti. Izročilo, ki je še danes med starimi Kranjcami izredno živo priponuje, kako je pesnik na otroku pred staro šolo (danes Cankarjeva ulica št. 2, katastrska številka 96) spotoma trosil medne denar in ih na koncu povabil k »Puščavniku«. Lokal je ohranil to ime prav do leta 1945, ko se je vanj vselila špecijalska trgovina.

Prešernova ulica št. 9 (prej Zgornji trg št. 118, po katastrski mapi Mesto št. 136) je bila prav tako hiša, v katero je naš pesnik vabil svoje male goste. Tu je imel Anton Kummer svojo pekarno in manjšo gostilnico. Med Prešernovimi advokatskimi klienti pa njegovega imena ne zasledimo; brčas mož bil pomembnejši gospodarstvenik ali pa ni bil pravdar. Res pa je, da je bila pekarna obrta v Kranju skozi stoletja dolgo trdno v rokah Kummerjeve rodbine. Začuda pa da pa imena tega resnega moža ne zasledimo v nobeni lokalni politični ali kulturni dejavnosti, razen strogo v obrtniški. Biti pa je že moral prav mož, saj izročilo trdno govori o njegovem dobrem poznanstvu s pesnikom. Sicer pa ju je morala bliževati neposredna sosedinja in tropi otrok, ki jih je v njegovo pekarno tako često vodil naš Prešeren.

CRTOMIR ZOREC
(Nadaljevanje prihodnjic)

Tavčarjeva ulica št. 1, lokal nekdanjega Prešernovega brivca in kramnika

Naš roman

»Nikar se ne hudujte, Franziska,« je rekel, »vse bom popravil. Vrhnu tega vam sploh nočem pomagati. V resnici iščem popotno spremjevalko.«

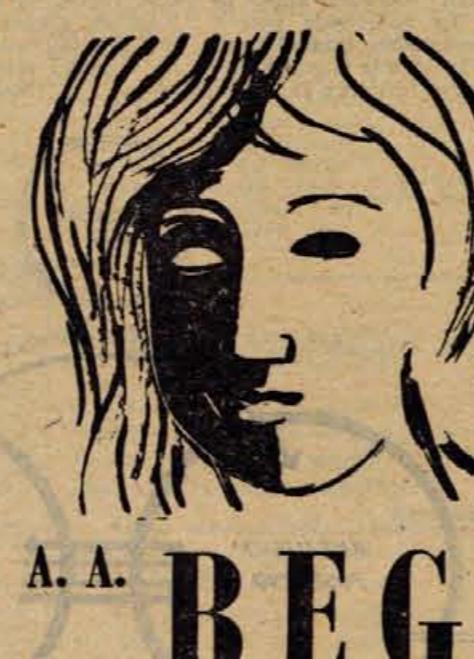
Nosil je temnomoder mornarski pulover in blake kaki barve, to se najbrž nosi na ladji, kadar izpolve, upam, da ima tudi zame kaj obleči, za veliko potovanje.

»Prav je, da ste se odgovedali maščevanju nad Kramerjem,« je rekla.

Pravkar je hotel odpiti pozirek whiskyja, zdaj pa je obstal in postavil kozarco na mizo.

»Kdo pravi, da sem se mu odpovedal?« je vprašal.

Franziska ga je pogledala prek mize v kajuti, spet ima pogled kot v Pavoneju, zlobni pogled izza cinij, v čigar žarišču vse razjeda, vendar le tedaj, kadar ni v Kramerjevi prisotnosti, kadar mu Kramer trga gumbe, strimi v tla, s pogledom se malce igra, morda ga vadi pred zrcalom, priknila je željo, da bi ponovila, kar je dejal Kramer, »Umoriti me hoče,« je rekla Kramer, »vendar tega nikdar ne bo storil,« namesto tega je rekla: »Že zdavnaj sem vam hotela reči, da nimate pravice do maščevanja nad Kramerjem. Vi ste bili izdajalec. Kramer je bil le medij vaše izdaje.«

»Ah,« je posmehljivo rekla »prepametna mama ste.«

Z njegovim hrbitom je bilo koroglo okence, izrez noči, v katerem se je lesketala svetilka, ena izmed svetilk ob Canalu Grande.

Franziska je čutila, kako se ladjalahko pozibava. »Menite, da sam nisem premišljeval o tem?« je vprašal Patrick. Zagrenjeno je rekel: »Kajpad, hudobija, ki nas je pognala v takšno ravanje, ni nikdar krvla. Mi, le mi sam, smo krivi. Odgovorna je le naša vest. Vest je čudovita tema za vse premetene čednostne dame sveta. Dokler lahko gobezdamo o vesti, se ni treba spogledati s hudobijo.«

»Ničesar vam nisem hotela očitati, Patrick,« je rekla Franziska. »Prav imate, kaj vemo o bistvu zla. Toda o hudiču vem eno: da je nedolžen.«

»In jaz vem drugo,« je reklo naglo in nezavedno, »da ga je treba izbrisati.«

Cutila je njegovo obsezenost; dlan je sklenil krog kozarca, toda čemu želi odpluti, če namenava izbrisati hudiča, utelešenje hudiča, imenovano Kramer, potem je videla, kako se je dlan spet razklenal, pri njem so to krčeviti trzaji, Kramer ga je ubil, saj vse razumen, Kramer mu pomeni vse, usodo in edino misel, pridigala sem moralno, resnica je lahko neumena, vendar pozna najbrž tudi on utrujenost, odpoved, nenadne poblike o nesmislu takšne misli, da mora umoriti starega, brezobega hudiča, ostarelega krvnika in albina, tudi njega zmaguje sledilč želja, da bi odpotovil. Tako, kot je zmagovala v petek mene, v Milenu, v Bliffiju, ko sem sedela s Herbertom in nenačoma spoznala, da je bila bitka s Herbertom nesmislena. Morda spremjam dokončno odločitve v trenutku, ko se nečemu odpovemo.«

Franziska je opazovala, kako se je svetloba v okroglem okencu za Patrickovim hrbitom, svetilka nad Canalom Grande, počasi premikala sosedno z ladjo, in se v krožnem ovalu spet vrnila do izhodišča, pa znova pričela premikati. Skratka — Kramerjevi zaščitniki so premočni, tako močni, da imajo italijanski uradni ukaz, naj nemškim preiskovalnim oblastem ne povedo niti to, kar bi pomenilo namig namiga. Kramerjeva aretacija bi bila italijanski škandal največjega sloga.«

»Kramer tega ne skriva,« je rekla Franziska.

Iz obiska v prijateljski Savoni

LIGURSKE ROŽE

V kričečih protislovijih med bliščem in bedo

Ob neki priložnosti na Bledu je prišlo pred dvemi leti do prvih stikov med predstavniki Gorenjske in predstavniki naprednega gibanja provincijskega mesta Savona ob Ligurski obali (Italija). Ob obojestranskih težnjah po sodelovanju, zamenjavah pogledov in izkušenj je že prišlo do raznih obiskov delegacij z ene in druge strani. Inicijative našega bivšega okraja je prevzela občina Kranj. Tako je bila pred kratkim v Savoni sindikalna delegacija iz Kranja. Iz njenega obiska izvirajo tudi naslednji vtisi.

Keramično mesto

Po številu prebivalstva (6.000) bi se malo mesto Albisola blizu Savone ne moglo meriti niti s Skofjo Loko, Radovljico itd. Toda v turističnem pogledu je vsa druga. Samo hotelov ima 28, skoraj toliko kot vsa Gorenjska, vse ulice so polne prodajaln, vse je v cvetju, preplešano v živih barvah in privlačno za goste. Pri vsem tem pa je najzanimivejša keramika. Ta dejavnost ima tu stare tradicije. V sedanjem razvoju turizma pa jo spremeno prilagajo novim oblikam. Vaze, posodo in razne okrasne in spominske izdelke iz keramike pravljajo po trgovinah, na ulicah, na kopališču — povsod. In ne samo to. Mnoga pročelja hiš, okraski nad okni in vrati, tla — povsod keramika. Celo glavno sprehajališče ob obali je tlakovano z mozaikom keramičnih ploščic. Prvo mesto keramike. In kot tako slovi in si utruje pot tudi v današnjem ostrem boju turistične konkurence.

Rojstvo v pristanišču

Prav tiste dni je bil val stavk in naši gostitelji — sindikalni funkcionarji so imeli polno skrb in posla z organizacijo tega gibanja. Stavkale so pošte (kar nam je bilo silno všeč, ker ni bilo treba pisati domov), stavkali so železničarji, prav ob našem predvidenem odhodu iz Genove in drugi. Tako so stavkali

Prodaja rož v Sanremu poleni kruh za velik del okoličanov

tudi pristaniški delavci in pred savonsko luko se je nabralo veliko neraztovorenih ladij s premogom, nafto itd. Zato nam je bilo ob tem času še posebno všeč napovedano srečanje s pristaniškimi delavci. Zelo prisrčno so nas sprejeli. Po ogledu pristanišča smo se vsecli k pogovoru. Zelo smo bili iznenadeni. Pristaniški delavci, kot smo zvedeli, so tam med prvimi, ki so si izbojevali določene pravice samoupravne. Izkorisčanje teh delavcev je že pred 60 leti rodilo prve samoupravne organe. Pred 28. leti pa jih je — hočeš, nočeš — morala priznati tudi država. Imajo svoj svet, svojo delitev dohodka in celo že svoja sredstva (razne razkladalne naprave itd.) Rojstvo teh organov po pristaniščih pa, razumljivo, zelo pozitivno vpliva na progresivno delavsko gibanje v ostalih dejavnostih.

Med izdelovalci filma

Po novi Fiatovi avtocesti skozi predore in prek mostov vrtoglave višine v smeri Torina smo prišli v Coiro. Na občini so nam napravili nepričakovani polpotokarni sprejem. Popoldne pa smo šli v tamkajšnjo tovarno Ferrania. Vsa leta, ko kopujem in uporabljam te filme, nisem pomisil, kje jih izdelujejo. Toda v tovarni z več kot 4.000 delavci nismo videli skoraj nobenega. Vse na gumbi! Kazali so obsežne naprave, kjer izdelujejo filme za fluorografijo, za slikanje zob itd. V kalorični centrali, od kjer morajo zagotavljati raznim oddelkom določeno temperaturo, porabijo dnevno 45 do 50 ton naftne, 3 tone amoniaka itd.

Vendar to ni bilo najvažnejše. V pogovoru z delavci (ki je bil zatem zelo kratek in skoraj ilegalen) smo zvedeli, da je tam samo 12 odstotkov delavcev vpisanih v sindikate. Neenotnost v boju med raznimi strankami, kar je tudi v sindikatih, je tamkajšnji lastnik spremeno izobil v organiziral svoje sindikate. Toda pod gesлом delavskega (ne sindikata) je kolektiv dokaj enoten. Ob vsakih stavkah v solidarnosti s sorodnimi delavci drugih tovarn se tu udeleži najmanj 80 odstotkov zaposlenih. O tem smo precej razmišljali.

Kolo sreče v Sanremu

Sanremo uspešno tekmuje z zloglasnim francoskim Monte Carлом, ki je nedaleč tam ob modri (azurni) obali. Po vezah smo se vtihotipili v Kazino, se za hip usedli v globoke fotelje sloveče dvorane popevk, se sprehodili po dolgih hodnikih z bogatimi zavesami in kristalom in se ustavljali ob mizah vseh treh igralnic. Igralci so bili silno zamaknjeni. Možak v sivokržasti obleki je stal ob mizi, trl cigareto med zobmi in gledal vrteče kolo. Nič ni dobil. Zaova je segel v desni žep suknjiča in s polno pestjo žetonov (največ po 50 in 100 tisoč lir) pokril skoraj vse številke. Kolo se je znova zavrtelo. Krogle se je ustavila na 17. Prav

ni pokril. Nič! Toda ni se jezil. Znova je segel v žep in kolo se je spet zavrtelo. V času 20 minut je menda zaigral nad 2 milijona. Potem je skomignil z rameni, se oddaljil, si prižgal cigaret in na njegovem mestu so že bili drugi. Sreča je z nekom muhasto, z drugim blaga. Kdor se iz igralnice vraca bolj bogat, ima sami Kazini, zlasti pa v najbližji ulici možnost da vse zapravi. Tu so prodajalne izrednih luk suzniških stvari, zapestnice in ogrlice z dragulji in zlatom, ob kateri se lahko znebi za par milijon. Tisti pa, ki odhajajo »suhis« včasih ponjajo plašč, uro, potovalko — samo za vozni listek do doma. Včasih pa tudi koga najdejo v dveh kosih prek železniških tračnic itd.

Toda ogledali smo si tudi tako imenovan staro mesto Sanrema. Še bolj smo obstali. Vi deli smo take stanovanjske razmere, kakršnih ni niti v »skraniški Koreji«, ali v jeseniškem »Teksasu«. Pod oboki hiš žive družine brez vo dovoda, brez stranič, brez sonca in zraka. Kajih 8.000 ljudi živi tako. Hkrati pa je v novert delu mesta polno praznih stanovanj z najemno okrog 20.000 lir mesečno in v enem hotelu oddajajo sobe s kopalcico in balkonom (aprat ma) po 26.000 lir za eno noč.

In še nekaj zanimivega iz Sanrema. To je mesto cvetic s tradicionalnimi festivali rož. Vsa okolina je obdelana samo za rože, ki jih na veliko izvažajo. A tam niso bile drage — šopek z 12 nageljini 100 lir. Vse »kmečko« in nekvalificirano prebivalstvo si služi kruh z rožami.

Z koncem samo še tri podatki. Dohodek igralnice je letos planiran na 64 milijard lir; dohodek z rožami je 42 milijard in čisti dohodek turizma 12,5 milijarde. Taka je ekonomska slika tega kraja.

Smrtni ples na trgu

Prav tisti dan, ko smo si ogledovali mesto Genovo z vsemi urbanističnimi težavami v kleščah med hribi in morjem, je bilo točno 4 leta od tamkajšnjih burnih dogodkov. Obujal se je fašizem in v Genovi naj bi bil prvi Kongres. Celotno industrijsko — pomorsko mesto se je uprl. Na trgu De Ferrari je prišlo do osrednjih krvavih spopadov 30. maja 1960 med policijo in delavci. Te demonstracije so bile zatem tudi v drugih mestih. Prišlo je do žrtev in splošnega ogorčenja po deželi in vlada je moralna popustiti.

V nenehnem strankarskem boju je v vseh teh krajih močan vpliv levice. Komunisti in socialisti, ki v osrednjih vprašanjih skušajo zmeraj najti enoten jezik, imajo ne le v delavskih središčih, marveč celo v razvijenih turističnih krajih močno oporo. Tako je celo med osebjem igralnice v Sanremu močna organizacija KPI. Na občinah v Coiru, Savoni in v drugih krajih imajo na najvidnejših mestih imena ali simbolične kipe v spomin padlih žrtev proti fašizmu.

KAREL MAKUC

Ne kot tujec v tem norem svetu

Piše režiser Stanley Kramer

Ameriški režiser in samovoljni producent Stanley Kramer nam je znan predvsem kot avtor uspelih filmov »Ne kot tujec«, »Poslednja obala« (atomska vojna), »Beg v verigah« (ameriški črnci) in »Sojenje v Nürnbergu«. Pred nedavnim je posnel v sistemu Cinerama komedijo »Ta nori, nori, nori, nori svet« (s Spencerjem Tracyjem v glavni vlogi) in naletel na zelo različen sprejem tako pri občinstvu kot pri kritiki. Medtem ko nekateri vidijo v filmu pravi preporod komedije in ponovno oživitev zbrzdane burke Mac Sennettovega kova, vidijo drugi v njih »moralni dokument našega časa«, a obenem negodujejo nad komedijskim pristopom k taki izpovedi, spet tretji pa ga odklanjajo kot povsem nepomemben cineramski spektakel. Take reakcije pa so nujne, saj se je Kramer lotil za komedijo ne čisto neproblematične teme: pohlepa in je v mnogih likih filma vsaj mimogrede zadel takorekoč vsakogar izmed gledalcev. Tudi s tem filmom je Stanley Kramer dokazal, da »ni tujec« v »tem norem sve tu«, zato morda ne bodo nezanimivi nekateri njegovi pogledi na lastno filmsko ustvarjalnost.

Angažirani film

V svojem filmskem izrazu čutim velikačko romaničnost, ki je posledica dejstva, da sem vedno delal »na velikem planu in da sem v filmih zmeraj »nekaj povedal«. Naprti sem si idejo hotel vsiliti take filme, ka-

še sam ne vem, kaj to pomeni.

To tega je prišlo zato, ker sem se po vojni, ko sem stojil v filmski svet, moral trdno spoprijeti z interesu producentov, distributerjev in kinematografov, če sem jim že prej sem snemal z majhnimi proračuni. Tako »Beg v verigah« kot »Dedičina ve-

mali. Tu pa je bila vsebina vedno odločujoča; in zato je imela vse preveč pomembno vlogo v vsakem načrtu, pri katerem sem odtej sodeloval. Tema je postala pomembnejša od same umetniške popolnosti filma. In ker sem delal »na veliko« sem moral biti hrupen, če sem hotel vsiliti svoje misli družbi, v kateri sem delal.

Toda sedaj, ko se mi ponuja priložnost, bi se rad izrazil malo bolj preprosto in, če hočete, bolj umetniško.

Ni najvažnejše, koliko sredstev imaš na razpolago: ki posneti niti prodati tistim, ki naj bi jo posredovali publike. Zvezde so bile tu, da bi ublažile napade. Delo samo na sebi pa bi bil imel rajši brez njih.

tra« nista bila resnično draža filmu v primerjavi z ameriškim povprečjem; oba sta vsem ponižanjem v človeku nekaj vzvišenega, kar zmaga nedotaknjeno nad vso goro gnoja, in kako je prav v tem človekovo odrešenje. Vsaj tako jaz vidim to zgodbo...

Zvezde niso važne

Zvezdanska imena zame niso važna. To nameravam tu-

di dokazati, zakaj v svojih naslednjih dveh filmih, »Ladjji norcev« in »Andersonville« ne bo nobenih zvezd. Danes to ni bistveno, važno je dati zgodbi pravi poudarek in delati v tej smeri. Vendar pa nisem proti zvezdanskim imenom in mi tudi ni žal, da sem v nekaterih svojih filmih uporabil zvezdne. Pač

pa se mi zdi, ko sedaj glejam nazaj, da bi bila »Poslednja obala« boljši film, če ne bi imel zvezdnikov in če bi bil mogel biti manj komercialen. Seveda, za nazaj je to lahko govoriti: ti ste čase pa je bila to težka tema, ki je ni bilo lahko niti posneti niti prodati tistim, ki naj bi jo posredovali publike. Zvezde so bile tu, da bi ublažile napade. Delo samo na sebi pa bi bil imel rajši brez njih.

Verjetno bom prej posnel »Ladjji norcev«. Abby Mann je napisal zanjo scenarij po romanu Katherine Anne Porter. Zame bo ta film priložnost za karakterno študijo skupine ljudi na ladji...

»Andersonville«, ki obravnavata življenje v ujetniškem škem taborišču med ameriško državljanško vojno, mi veliko pomeni. Nekaj podobnega sem nekoč že delal, zakaj »Andersonville« ima po temi, čeprav ne po okoli in določenih temeljnih značilnostih, mnogo sorodenega s »Sojenjem v Nürnbergu«. Najločnejše strani, na katere ne važnejše v »Andersonvilliu« je nemirno vedno tako, ali to, da nam skozi dogodke tudi ne tako kanga.

Umirači neznanec zaupa peščici navzočih, da je nekje skril majhen zaklad... Začne se divja dirka, v kateri so udeleženci pripravljeni potpreti vedno hujše in vedno bolj nesmiselne težave, da bi prišli do denarja, do katerega od vsega začetka niso imeli nobene pravice (na uho: ne dobi ga niti simpatični policaj Spencer Tracy)!

Ta nor, nori, nori, nori svet: vse bi storil, da bi prišel do denarja, čim več denarja! Tistim, ki pravijo: saj nismo nisi taki — odgovarja Kramer: Saj tega ne trdim... Tisti, ki pravijo, da ta film predstavlja vse ljudi, presenetljivo odkrito priznavajo svojo krivdo — ti ne morejo imeti veliko zaupanja v družbo!

O alpinistih doslej nismo kaj prida pisali. Ne vem zakaj ne. Morda zato, ker se nam ta dejavnost kranjskega planinskega društva ni zdela zanimiva ali morda zato, ker sploh nismo vedeli, da je alpinizem šport, ki je zanimiv in atraktivni. Alpinisti dožive v svojih turah, katere zanje ne pomenijo ničesar posebnega, mnogo lepega, razburljivega, tu in tam pa tudi ne ravno najbolj varnega. Toda vse to spada v njihov šport, če ga tako smemo imenovati, kajti alpinizem je po mojem nekaj več. V njem se ne zrcali samo športni duh alpinistov, kateri ob obilici potu in včasih tudi žaljeve hoje ter napornega plezanja utrujujo svoja telesa, pač pa obenem uživajo v zaenkrat še neskaljenem gorskem miru, čistem zraku in prečudovitih razgledih. Vse, s čemer se lahko pohvalijo oni, je samo plod njihovega plezarjenja, lastnih sil.

Rekli boste: vse to so le »flance« in slavospevi planincem. Morda res. Pa to niti ni toliko važno. Morda skušamo le popraviti tisto, kar smo na tem področju zamudili in morda je vse skupaj le eno samo opravičilo.

Pa naj ne bo važno tudi to. Opisali vam bomo, morda bolje, skušali vam bomo opisati en tak, za alpiniste »navaden« vzpon. Naj vas zato čas tega vzpona ne moti. To je bilo namreč lansko zimo, torej v času, ko so bili vrhovi Karavank še pod debelo snežno odejo. Take odeje pa letos ni bilo. Prav v tem pa je bil mik tega vzpona. Zimski vzponi sploh niso preprosta stvar. Led, mehek sneg, zamrznjene razpoke, ledene grape in kot steklo gladke poledele konice skal, katerih sneg ni pokril. Vse to in še mnogo drugega mora alpinist v zimskem času premagati, da ob koncu vzpona na vrh cilja lahko zasadi cepin in uživa ob razgledu prek zasneženih očakov.

KOČNA

P ravijo (alpinisti), da poleti nanjo pripela lahko vsak začetnik brez posebne opreme, oni pa, da se prav po nedeljsko sprehabajojo po njej. Poleti torej sploh ni zanimiva. Toda, če jo gledamo iz Kranja, ne izgleda tako nedolzna. Njene strme stene in greben, dajejo videz nepristopnosti in morda celo žahrbitnosti.

No, v lanskem februarju se je na enem izmed sestankov domenila šestorica alpinistov, da se ob tem času povzpon na Kočno. Do takrat v februarju tega niti ni še nihče poskusil, zato naj bi bil vzpon še toliko bolj zanimiv. Hitro so se domenili, pripravili opremo in se tretjo soboto tega meseca zbrali na avtobusni postaji. Seveda so jih ljudje »trapasto« gledali, kajti ob tistem času taka oprema sploh ljudi bode v oči. Namesto smučk poln nahrbnik, z ven ma-hajočimi derezami, potem cepin, posebni čevlji, vrvi...

Do Povšnerja v Zgornji Kokri jim niti pеšačiti ni bilo treba. Toda od tu naprej v breg in sneg do stare Povšne. Tu so prenočili. Drugo jutro pa na vsezgodaj pokonci in spet veselo v breg. Snega je bilo več kot preveč. Gazili so ga do pasu (tisti, ki so bili nekoliko večji). Uroš in Srečo sta na račun manjših moralov gazit pot vsem. Počasi so si tako utirali pot proti grebenu, katerega so gledali pravzaprav že cel dan, le do njega niso mogli. Sele ob 12. uri so uspeli zagaziti sneg, ki je pokrival greben.

Pa so se premislili in ta njihova odločitev jih je v krogu kolegov, kateri so ostali v dolini, draga stala. Pozno je že bilo in ni se jim več splačalo trudit naprej, saj bi morali nekje med potjo prenočiti.

Pot v dolino je bila enostavnejša. Po zasneženi grapi so se po zadnjicah v dveh urah priedrali do dna.

Toda do vrha, kar so nameravali, niso prišli. Toda trma je zmagal in v nekaj dneh so bili že spet pripravljeni za drug vzpon.

da je najbolje, da se navežejo. Brez posebnih težav so dosegli greben. Toda ta situacija ni bila več tako rožnata. Kot zobje morskega psa so iz snega štrle škrbine nakrušenih skal. Toda bile so prekrte z ledom, kot bi jih nekdo hotel konservirati. Tudi sneg je prekrivala trdna ledena skorja, po kateri brez drez sploh nič ne mogel hoditi. Joža, ki derez ni imel, je neprestano preklinjal. Pot je postajala od stopinje do stopinje nevarnejša. Kdo pa vidi snežne previsice?

Po dobrini ura hoje je šestorica sestopila v grapo, ki se je vzporedno z grebennom vlekla proti vrhu. »Turnci«, katerih ima greben Kočne več kot preveč, za plezarjenje niso prikladni.

ZA LAS JE MANJKALO

Uroš je tedaj hodil prvi v navezi. S cepinom je vsekaval »štapne« v led, tako da so ostali, posebno pa Joža, laže hodili. Ker je bil vzpon težaven, so tu in tam zabili kak klin.

AI je res tist nor, k gregor

PO SNEGU IN LEDU

V prvi navezi sta bila tokrat Uroš in Joža, v drugi Brane in Lojze, medtem ko sta tretjo formirala Rado in Peter.

Vreme se je bistveno spremeno in sneg, ki je bil pred tednom še gnil, je postal trd kot skala. Dereze, cepini, vrvi, klini, kladiva in specjalne rokavice so bili tisti najnajnejši rekvižiti, brez katerih niti migniti ne bi mogli iz doline. Toda smole: Joža je izgubil dereze pred nekaj dnevi.

Smer, katero so ubrali, je bila ista, kot ona prej. Pri Povšnerju so pospali kar po tleh in ob 4. uri zjutraj, v popolni temi je šestorica alpinistov krenila po zamrzenem snegu, ki je škripal pod specjalnimi zimskimi gozbaricami. Po dva in dva so se vzpenjali proti grebenu Kočne. Grapa, po kateri so »grizli kolena« je postajala vse bolj strma in kmalu so ugotovili,

Grapa je postajala gladka kot ogledalo. Dereze so le praskale po trdnem ledu. Uroš se je od časa do časa ozrl navzgor. Tedaj je pred seboj videl le ovine grape. Z njim si nji delal posebnih skrbi. Z Jožetom sta pripelzala do ovinka. Uroš je plezel naprej. Joža ga je medtem ščital. Ko je prepelzal dolžino vrvi, se je ustavil. Malo ga je skrbelo. Strmina, led pa še ovinek. Izza pasu je potegnil klin in ga zabil v poledeno steno na njegovi desni strani. Glas klinu mu je dal vedeti, da je trdno zabit. Skozi posebno sponko je napeljal vrv in pocukal. Držalo je. Vsaj zaenkrat. Zavpil je Jožetu, naj pride do njega. Tedaj pa se je pod derezami nekaj premaknilo. Tudi klin je popustil. Košček ledu, ki se je do tedaj še upiral Uroševi teži, je popustil. Spodneslo ga je. Zavpil je Jožetu, naj miruje. Medtem, ko je padal, je opazil Braneta, kako z začudenim obrazom spremila njegov spodrljaj. Sunil je z levo nogo. Konica dereze je zadeila ob zid. S prosto roko se je oprl na ledeno steno za hrbotom in se počasi pričel vzdigovati. Uspelo mu je. Potem je klin zabil še enkrat. Tokrat je držal.

Brez posebnih komplikacij se je v nekaj urah šestorica pojavila na vrhu.

NENAPovedana NEVIHTA

Z vzponom so pričeli v lepem vremenu. Toda ves čas plezanja niso niti toliko utegnili, da bi se ozrli v zrak. Sele na vrhu jim je to »uspelo«. Nad Kočno se je namreč pripodil teman oblak, iz katerega so že sikale strele in udarjale v skalovje krog vrha. Tu jim ni kazalo ostati, sploh pa ne z vso opremo, katera vleče nase strelo kot zlato. Na srečo je stal nedaleč od vrha bivak. Torej tja. Kar preko plazu. Ne vsi zaenkrat, kajti obstojala je nevarnost, da se vsi skupaj podre in odhrumi v dolino.

Treskal je vedno bliže. Po dva in dva so jo ubrali preko plazu proti bivaku. Plaz je drhtel pod topotajočimi udarci nog. Kaj, če se res sproži? Imeli so srečo. Urno so se zaprli v bivak. Tu so se počutili varne, čeprav je strelovod kovinske hišice kar drhtel. Vso opremo, posebej pa kovinske dele so odložili in jih postavili na piano. Tu so že padle prve kapljede dežja.

Počakali so kako uro, ko pa je že nehal padati, so se napotili v dolino. Pot navzdol ni bila tako naporna, kot pa vzpon.

»Kar dobro je bilo,« so ob koncu družno ugotovili. Morda bo čez teden dni še bolje.

In ko so čez teden dni krenili spet na podobno turo, so gotovo doživel spet kaj podobnega — o tem ne dvomim, toda za njih je vse tako ali tako normalna stvar. To je alpinizem, o katerem nimamo dosti pojma.

TONE POLENEC

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 27. JUNIJA DO 3. JULIJA 1964

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 27. junija

8.07 Pesmi mlajših slovenskih skladateljev — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Mladi muzikantje — 9.30 Zabavna glasba iz Sovjetske zveze — 10.15 Zvoki godal — 10.35 Pesmi in plesi jugoslovenskih narodov — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski spored — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Prijetno zabavo — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje mešani zbor »Slavček« — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zaključni priporočaj opere »Siegfried« — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Serenada z rogom in godali — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesna glasba — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi

NEDELJA — 28. junija

6.00 Dobro jutro — 7.15 Domaci in narodni zvoki — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.38 Pesmi mladost — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Se pomnите, tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 11.00 Pianist Claudio Arrau igra glasbe o češkem orkestru — 9.00 Počitniško popotovanje Čajkovskega — 11.40 Nedeljska repertoar — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Mične skladbe z vzhoda in zahoda Evrope — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Labodje jezero — balet — 20.50 Sportna poročila — 21.00 Melodije v izložbenem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni koncert hrvatske in slovenske komorne glasbe

PONEDELJEK — 29. junija

8.07 Slovenske narodne pesmi — 8.30 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 9.00 Za mlade radovedneže — 9.15 Otroške pesni tuji skladatelje pojo naši solisti — 9.30 Pripovede iz dunajskega grada — 10.15 Nastopajo jugoslovenski instrumentalni solisti — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Kar po domače — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomati — 15.40 Zborovske glasbe Alojza Srebotnjaka — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreredi s našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonekete radia Koper — 18.45 S knjižnega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Iz simfoničnega opusa Milana Rističa — 20.30 Za ljubitelje zabavnih melodij — 21.20 Manon Lescaut — opera — 22.50 Literarni nočturno — 15.45 Igra pihalnih orkestrov

CETRTEK — 2. julija

8.07 Slovenske narodne pesmi — 8.25 Nekaj besed in od strani do strani — 9.15 Veselo počitnice — 9.30 Simfonična suita — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z jugoslovenskimi pevci popevk — 13.15 Zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Zbor glasbenega krožka »Arturo Toscanini« — 14.20 Listi iz albuma z zabavnimi melodijami — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Melodije in etude v raznih zasedbah — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreredi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napegov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Sedem skladb — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — 23.05 Stirje prvaki sodobne glasbe

PETEK — 3. julija

7.15 Od uverture do finala — 8.00 Poročila in napotki za turiste — 8.07 Majhni zabavni ansambl — 8.35 Iz makedonske in srbske glasbe — 9.00 Pionirski tednik — 9.30 Madžarska zabavna glasba — 10.15 Češka pihalna godba — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Kar po domače — 13.30 Priporočajo vam — 14.04 Glasbeni avtomati — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Pojo »Dunajski dečki« — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreredi s pevci zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenadni koncert — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trideset minut v studiu 14 — 20.30 Poje zbor RT Beograd — 20.50 Arena za virtuoze — 21.15 Oddaja o morju in pomorskih — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nočturno — 23.05 Poletna pravljica

K I N O

Kranj »CENTER«

27. junija ang. barv. film OBOROŽENI ROB ob 16. uri, nemški film SKRIVNOSTNA GROFICA ob 18. in 20. uri, premiera ital. franc. filma DEKLE V IZLOŽBI ob 22. uri
28. junija angl. barv. film OBOROŽENI ROB ob 10., 17. in 21. uri, nemški film SKRIVNOSTNA GROFICA ob 19. uri
29. junija ital. francoski film DEKLE V IZLOŽBI ob 16., 18. in 20. uri

30. junija ital. francoski film DEKLE V IZLOŽBI ob 16., 18. in 20. uri

Dovje

27. junija ital. franc. VV film SLADKOSTI SOBOTNEGA VECERA

28. junija ameriški film V SVETU KOMEDIJE

2. julija ital. barv. CS film SIEGFRIED

Koroška Bela

27. junija francoski film HORACIJ 62

28. junija mehiški barv. film V SLUŽBI PANČA VILLE

29. junija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

Kranjska gora

27. junija mehiški barv. film V SLUŽBI PANČA VILLE

28. junija franc. CS film HORACIJ 62

2. julija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

Ljubno

27. junija amer. barv. film POT OKOLI SVETA V 80 DNEH ob 20. uri

28. junija amer. barv. film POT OKOLI SVETA V 80 DNEH ob 16. uri

Duplica

27. junija ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob

29. junija amer. barv. film 20. uri DAWY KROCKET IN PIRATI

28. junija ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob 15., 17. in 19. uri

30. junija franc. barv. film BALET PARIZA ob 18. uri

1. julija franc. barv. film BALET PARIZA ob 20. uri

Radovljica

27. junija amer. barv. film NA DALJNI SEVER GREMO MI ob 20. uri

28. junija amer. barv. film NA DALJNI SEVER GREMO MI ob 17.30 in 20. uri

30. junija amer. film ZLATI CADILLAC — LEPOPICA ob 20. uri

Zirovnica

27. junija amer. film V SVETU KOMEDIJE

28. junija ital. franc. VV film SLADKOSTI SOBOTNEGA VECERA

3. julija slovenski film TRIGLAVSKE STRMINE ob 20. uri

Humoreska

Dopustniki z Gorenjske, pozor! Vlak za delavce z majhnimi prejemki stoji na slepem tiru. Odhod proti morju po odpravi prejemkov izpod 25.000 dinarjev. Vsem potnikom želimo čim krajše čakanje!

Klicemo potnika, verjetno vodilnega uslužbenca, ki je med plezanjem na stolček izgubil svoj značaj, naj ga dvigne na oddelku za najdene predmete. Opis: spremenljive barve, brez hrbitenice, malo že smrdi.

Posebna objava! Diplomiran štipendist Francij Cviligoj, ki je na poti na svoje prvo službeno mesto, naj raje prekine potovanje in se vrne domov. Svetujejo prijatelji iz podjetja »Alpmiriae«.

Pravkar je pripeljal posebni vlak s prosvetnimi delavci. Ker o potiškem regresu v prosveti še ni ne duha ne sluba, vabi uprava postaje vse učitelje, ki nameravajo preživeti svoj dopust v našem kraju, da se pod večer izroče v garderobo na naši postaji. Ležarina zagotovljeno nižja od cen privatnih sob! Poseben popust za otroke! Turistične takse ni!

Glas iz zvočnika

Halo, halo! Opozorjamo čakajoče delavce manjših podjetij, da bo izpred postaje vsak čas odpeljal avtobus proti letališču na Brniku, od koder jih bodo letala Adria-avio prometa prepeljala do njihovih potniških domov v oblakih. Na svedenje že prihodnje leto!

Cenjene potnike naprošamo, naj se med čakanjem ne približujejo zamreženemu wagonu na stranskem tiru. Notri so zaprta teleta, okužena z izvozno mrzlico.

Pozor, pozor! Ekspres za delavce s srednjimi prejemki bo vsak čas odpeljal proti znanim gorenjskim turističnim središčem. Potniki vstopite! Svetujemo vam, da spričo tamkajšnjih gostinskih cen pustite trebuh v naši garderobi. Srečno stanje v vlaku!

Izgubila se je širiletna deklica; oblečena je v moder predpasniček z velikim žepom. V žepu ima cele doklade zadnjega meseca! Kdor jo najde, naj ji z dokladami kupi čolado in jo pripelje staršem v prometno pisarno. Morebitno razliko bomo povrnili!

Upokojenci, pozor! Vlak z novim pokojninskim zakonom prihaja z večletno zamudo na prvi tir. Umaknite se pred razočaranjem!

Spoštovani potniki! Ura je pravkar odbila polnoč in ker je prišla sobota, bo osebje naše postaje po vzgledu nekaterih upravnih služb in občinskih organov nastopilo prosti angleško soboto. Do pondeljka zjutraj že znajdite, kakor veste in znate! Prijeten vikend vam želi prometnik

VILKO NOVAK

Nekdo lahko z vso pravico vpraša, zakaj je bilo Evropejcem treba toliko časa, da so spoznali stvaritve mehiške umetnosti. Odgovor ni v pomanjkanju umetnosti, ampak v očeh opazovalca. Nesreča za mehiško umetnost je bila v tem, da v času, ko si je Evrope trdo držala klasična tradicija, ni za mehiško še nihče vedel. Umetnost v Mehiki je bila nedvomno prva velika estetska tradicija izven Mediteranskega kroga, ki je spoznala pred sodke modernih Evropejcev. Te sta šola in vzgoja spravili na povsem drugo pot in jih je bilo nemogoče prepričati, da bi sprejeli lepoto eksotične umetnosti. Sele kasneje so sprejeli in precenili velika bogastva predzgodovinske Amerike, ki so jih doslej zanemarjali. Občudovali so jih zaradi njihove redkosti in tehnične dovršenosti.

Slika prikazuje del kamna, na katerem je izklesana človeška glava, delo neznanega mehiškega umetnika.

Televizija

SOBOTA — 27. junija

RTV Ljubljana — 19.15 Kaj bo prihodnji teden na spredu — 19.30 Nenavadni konj charapion — film za otroke — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana — 20.30 Cik-cak — RTV Beograd — 20.45 Pri sodniku za prekrške — humoristična oddaja — RTV Ljubljana — 21.45 Dr. Kiladre — 22.50 Po-

NEDELJA — 28. Junija

RTV Zagreb — 9.00 Filmi iz Dysnejevoga sveta — RTV Beograd — 10.00 Kmetijska oddaja — Evrovizija — 16.00 Tour de France — kolesarstvo — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.45 Sarajevski atentat — Evrovizija — 21.15 Trofeja sedmih bregov — prenos plavanja iz Rima — RTV Ljubljana — 22.00 Dick Powell vam predstavlja — 22.50 Poročila

PONEDELJEK — 29. junija

RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — 19.30 S kamero po svetu — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Tedenski športni pregled — RTV Zagreb — 21.00 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana — 21.15 Rezerviran čas — 22.15 Včeraj in danes — kulturno zabavna oddaja — 22.30 Poročila

TOREK — 30. junija
Ni sporedal!

SREDA — 1. julija

RTV Ljubljana — 18.45 TV obzornik — 19.00 Student in lutke — prenos otroške predstave — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Prenos športnega dogodka — RTV Zagreb — 21.20 Propagandna oddaja — RTV Beograd — 21.35 Reportaža — RTV Zagreb — 22.05 Včeraj, danes, jutri

CETRTEK — 2. julija
RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Celovečerni film — RTV Ljubljana — 22.15 Partizanska pesem — 22.45 Poročila

19.30 Prenos športnega dogodka — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Prenos športnega dogodka — 21.30 Krotka — prenos — RTV Zagreb — 22.35 Včeraj, danes, jutri

PETEK — 3. julija

RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — 19.30 Naši sončni dnevi — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Celovečerni film — RTV Ljubljana — 22.15 Partizanska pesem — 22.45 Poročila